

Müellif: Mustafa Sabri

Dergi: Beyânülhak

Tarih: 23 Cemaziyelahir 1327

Sizler ki “بِقَائِمِ عَمَلِهِ عَلِيمٌ” imtiyazına mazharsınız. Şüphe yok ki bu imtiyaza mazhariyetiniz bâd-ı hevâdan olmayacaktır. Nimet külfet miktarınca olmak lâzım geldiğine nazaran mesleğinizde ne kadar çalışırsanız o kadar şeref ve meziyete istihkak peydâ edersiniz. Sizin ulûm ve fûnûn-ı sâire talebesine karşı hâiz olduğunuz şu imtiyazın menşeyini bittabi yalnız kisvenizde aramak gibi bir sathî nazarlığı kabul etmezsiniz. Bu kisvenin de bir meziyeti, bir milliyet ve mesnûniyeti olmakla beraber çarşıdan setre pantolon yerine bir lâta ile bir elfiye alıp giyivermekle talebe-i ulûm imtiyazâtını kazanmış olamayacağınız tabîdir. Melâike kanatlarının ferş-i pâyiniz olması da lüzumlu lüzumsuz herkiz bileceğiniz yerler hakkında cârî olamaz. Bu sözlerden maksadım sizin talebeliğinizin mücerred başınıza bir sarık sarmış veyahut arkanıza bir cübbe giyinmiş olmanızdan ibaret bir halde bulunduğu veyahut lüzumlu lüzumsuz yerlerde gezdiğinizizi telmîh etmek değildir. Maksadım sizin hal ve harekâtınızdan ziyade hakkınızda böyle bir zanda bulunanlar var ise onların fikrini tadîl ve tashîh eylemektir. Bi’l-farz ve’t-teslim sizin içinize mücerred kisve iştirâkiyle karışmış yabancılar da olabilir. Fakat siz bunun mesulü değil müddeîsi olmanız icap eder. Devr-i sâbıkın su-i istimalâtıyla bigayr-i hakk sizin gibi hakiki talebe-i ulûmun içine sokulan nâ-ehlânı temizlemek vazifesiyle siz mükellef olmadığınız gibi hiçbir tarafta henüz icrâ ve ikmâl edilememiş olan bu tasfiye muamelâtı evvelâ ve defaten sizin hakkınızda tatbik edilmek mümkün de değildir. Hakiki talebe-i ulûm ile talebe-i tufeylîlerini temyîz edemeyenlerden şu adem-i temyîzin irat ettiği husumetle hepimize asker kaçağı nazarıyla bakanlar ve bilhassa hâiz olduğunuz şu istisnayı size cidden çok görenler vardır. Bilmezler ki bu imtiyaz size nass-ı Kur’ân ile bahşolunmuştur. imtiyaz-ı mezkûr, ahkâm-ı cihadı ihtiva eden sure-i şerîfedeki “بِقَائِمِ عَمَلِهِ عَلِيمٌ” âyet-i kerîmesinden müstefâd olduğu kütüb-i usûliyyede musarrahtır. Bütün bu imtiyazâtın sebebi sizin tahsîl etmekte bulunduğunuz ulûm-ı şer’iyyeden dolayı Müslümanların size dünyada ve âhirette muhtaç olmalarıdır. Ulûm-ı sâireden edilecek istifade yalnız dünyaya ait olduğu hâlde ulûm-ı şer’iyyenin sâhası ictimaî, iktisadî, ahlâkî, hukukî, siyasî, dînî bilcümle esbâb-ı saâdet-i dâreyni istîâb etmektedir. Demek ki vazifeniz pek ağır ve pek müşkildir. Birtakım ulûm ve

fünûnun zamanımızda yeni bir şekil almış olduğuna nazaran ulûm-ı şer'iyeye tahsîlini deruhte edenlerin bunlardan da haberdar olmaları lüzum ve mecburiyeti medâris programlarında ıslâhât ve zamâim icrâsını istilzâm etmekte bulunmuş ve şu suretle ba'demâ vazifeniz bir kat daha ağırlaşmıştır. Din-i İslâm ilim üzerine müesses bulunduğ cihetle bu dini muhafaza vazifesiyle mükellef olanların galibiyetleri şüabât-ı ilm ve marifette galibiyetlerine mütevakıf olduğunu katiyen bilmeleri lâzım gelir. Siz ve mesleğiniz ne kadar şeref ve haysiyet kazanırsanız din-i İslâm'a da ondan bir hisse-i şeref âit olacaktır. Onun için gönül arzu eder ki daha doğrusu yalnız benim değil, dinini seven her Müslümanın gönlü arzu eder ki siz medâriste mine'l-kadîm mevcut olan ulûmun tahsîline zerre kadar hâlel getirmemek ve belki eskisinden ziyade ihtimâm etmekle beraber asr-ı hâzırda müdevven olan ulûm ve fânûndan da behre-yâb-ı kemâl olasınız. Sizin ilminiz, irfanınız, kaleminiz, lisanınız daima sâir sunûfun âlât-ı müdâfaa-i ilmiyyesine tefevvukunu muhafaza etmelidir. Ve sonra salâbet-i dîniyyenin istishâb edeceği fazilet ve metânet-i ahlâk ile bu tefevvuk tetvîc edilmiş olmalıdır. Baksanıza, eslâfınız asırlarında mütedâvil olan ulûm ve fânûndan hangisi var idi ki kendileri ondan bihakkın hissedâr olmasınlar. Hem de sizin bu yoldaki tefevvuk-ı ilmînin sunûf-ı sâire tarafından istirkâb edilemeyeceğinden başka bu tefevvuk, İslâmiyet'in tefevvuk-ı ilmîsi demek olacağından belki kemâl-i memnuniyetle telakkî edilecektir. İslâmiyet'in âtisi dahi işte bu tefevvuk-ı ilmîde yani sizin tefevvuk-ı ilmînizde bulunduğunu nazar-ı dikkate alarak ona göre hareket etmek Müslüman için farz-ı kifâye ve sizin için farz-ı ayndır.

Vazifenizin şu tafsilât ile sâbit olan ehemmiyeti nispetinde muhtaç olduğu ıslâhât ve ihtimâmât, âtiye ait şeyler olduğu halde bugün dûş-ı hamiyet ve diyânetinize mevdû' bir vazife-i âcile vardır. Şuhûr-ı selâse takarrüb ediyor. Dersleriniz kesiliyor, yarın taşraya gideceksiniz, ahaliye vaaz ve nasihat edeceksiniz. Bu vaaz u nasihat meselesi zamanımızda hayli nezâket kesb etmiştir. Bu gibi hususâtta muhâkeme melekesine mâlik olanlar için yol göstermeye hâcet yok ise de bu bâbda irşâdâta muhtaç olanlarınız da pek çoktur. Cemiyetimiz buraları nazar-ı dikkate alarak önümüzdeki Ramazan-ı Şerîf için münasip mevzular üzerine otuz kadar ders tertib ve ihzâriyle tab' ettirdikten sonra taşraya gidecek kimselere tevzî' etmek niyetindedir.

Bu vaaz u nasihat meselesinde bir tarîk-i eslem icmâlî olmak üzere ittihâza lâyük olan meslek-i esâsî, insanın bilmediği şeylere karışmamasıdır. Bundan sonra ahâlinin kulûbunu meşrutiyete ısındırmak ve bunun şer'-i şerîf-i Ahmedî'ye ne kadar muvâfık ve mülk ü millet hakkında ne derecelerde fâideli olduğunu anlatmak meselesi bu senelerin vaaz ve

nasihatları için tabî ve umûmî bir saded teşkil etmektedir. Meşrutiyet ne demek olduğunu bilmeyen ve bunun bilfiil mehâsinini anlatacak icrââtın tabî olan teahhurâtına mebnî meşrutiyetle istibdâd arasındaki fark-ı azîme vicdânen kanaat getiremeyen avâmın efkârını tenvîr etmek lâzımdır. Meşrutiyet menfaatlerine muvâfık gelmeyen birtakım adamların veyahut cehenneme atılsa odun yaş diyecek tabîatte olan boşboğazların “Meclis-i Mebusân sanki ne yaptı; mebuslar ayda elli lira para alıyorlar fakat işler yine yüzüstü duruyor.” tarzında söylediği sözlerle ezhân-ı sâde-dilânda husûlü muhtemel olan teşevvüş ve tereddüd izâle olunmalıdır. Evvelâ mebusânın işe yarayıp yaramadıklarından külliyyen kat‘-ı nazarla onlarda farz edilen kusur ve kabahati meşrutiyete yükletmek kat‘â câiz değildir. Meşrutiyet, milletin elinde bir silah, bir kuvvettir ki o sayede hükümetin zulmüne karşı durulabilir. Meşrutiyet, milletin hükümet arasında bir mukâvele akd olunmak ve o mukâvelede milletin hükümetten hesap sorabilmek ve en âciz bir ferdine varıncaya kadar hukukunu müdâfaa edebilmek hakkına mâlik olduğu ve millet hükümetin haklı haksız her istediğini vermek, bütün icrââtına karşı şakk-ı şefe-i itirâz edemeyerek semi‘nâ ve eta‘nâ demekten başka çâresi olmamak derecesinde esir ve mahkumu değil de belki hükümet memurîni, milletin işini görmek için para ile tutulmuş bir işçiden farkı olmadığı cihetle vazifesini güzelce îfâ ederse mükâfâta etmezse millet tarafından muâhazeye müstahak olacağı münderiç bulunmaktan ibâretdir. İşte meşrutiyet denilen böyle bir kuvvetin yed-i millette bulunması mı yoksa bulunmaması mı hayırlıdır? Millet bu kuvveti, mebusları bulunan vekilleri vasıtasıyla bugün hüsn-i istimâl edemezse yarın edebilir. El verir ki o kuvvet elinde bulunsun, hukukunu muhâfazaya istediğini vekil edebilmek hakkı kendinde kalsın. Çünkü vekillerini bu defa iyi intihâb edememişse gelecek defa intihâb edebilmek fırsatı meşrutiyet sayesinde hiçbir vakit fevt olmaz.

Sâniyen: “Mebuslar ne yapardı? Memlekete ne kazandırdı” gibi sözler her şeyden çarçabuk bıkmak, hiçbir kıymet takdir etmemek illetine müptela olanların ağızlarına yakışan sözlerdir. Bunlar evvelâ mebusânın nasıl iş gördüğünü bilmekten âcizdirler. Mebusânın gördüğü işleri gazetelerin müzâkerât-ı umûmiyyeye ait olan nukûlünde arayanlar gayet yanılmakta olduklarını bilmelidirler. Bir kere gazetelerin müzâkerât-ı umûmiyyeyi canları istediği gibi denilecek derecede nâkıs yazdığı ve Takvim-i Vekâyi‘in bile zabıtları şayân-ı vüsûk addolunamayacak kadar gayr-i muntazam ve hatta müşevveş olduğu malum olmak mebusân hukuku namına vâcibü’l-ahtâr olan umûrdandır. Sonra mebusânda iş yalnız müzakerât-ı umûmiyye esnasında söz söylemekten mi ibarettir? Heyet-i umûmiyyeye gelen levâyih-i muaddele encümenlerdeki mesai-i müdakkikânenin mahsulü değil midir? Elhâsıl mebusânda

öyle adamlar vardır ki rüfekâsı arasında fikrinden istifade olunmak cihetiyle temeyyüz etmiş ve fakat mebusları gazetelerin neşriyatı vasıtasıyla tanımak isteyenlerin daire-i ittilâna dahil olmamıştır.

Mebusların aldığı paraya gelince elli bin kişi tarafından müntehab bir zata yine elli bin kişinin lâyıık gördüğü bir paranın çok görülmesi yalnız İstanbul'a mahsus olarak bazı evfâhda devran edebilen gedâ-çeşmâne dedikodulardan olmakla beraber hem de bu istiksâr, gayet sathî ve tağlîtkârâne bir muhakemeye müstenittir. Çünkü maaşı elli lira deyip geçiverdiğimiz mebusların inde'l-hesâb eski Kanun-ı Esasî mucibince iki bin beş yüz kuruş yani mümeyyiz maaşı kadar bir şey aldığı ve memâlik-i sâirede ayân ile mebusân muhassesâtı müsavî iken bizde mebusân muhassesâtı ayân muhassesâtının eskisine nazaran altıda biri ve yenisine nazaran sülüsü nispetinde bir meblağ olduğu tezahür eder. Bundan başka yine memâlik-i sâirede mebuslar tahsisâtı sene-i ibtidâsında ve belki bazı memleketlerde intihâb mazbatası verildiği gün -mazbata tasdike iktirân etmese dahi istirdâd olunmamak üzere- aldığı halde bizde taksit suretiyle verilen mekâdirin istifası esnasında mebuslarda bir takım evzâ'-ı isti'câlkârâne tahayyül eden gazetelerin mesleğini tayîb etmemek kâbil değildir. Meclis-i Mebusân'ı daha dünkü gün nefes-i vâpesin iştiyâkında küşâd ettirilebilmekle karîr'ül-ayn olan milletin gözünden düşürmeye çalışılacağına biraz da bu meclisin ân-ı inikâdından beri ne kadar yağmaların önüne set çektiğinden, masrafın kaç yüz mislini kazandığından bahsedilse menâfi-i memlekete daha güzel hizmet edilmiş olur.

Yukarıda meşrutiyetten bahsederken bunun tazammun ettiği mukavelenâmede millet, hükümet memurlarının mahkumu değil belki hükümet memurları milletin işçisi olmak üzere gösterilmişti. Bu noktada bir nevi sû-i tefehhüme mahal kalmamak üzere yine sizin vaaz ve nasihatleriniz için bir zemîn-i izahât açılır. Ahâlinin bazı mahallerde hürriyet ve müsavâta memurîn-i hükümeti tanımamak, evâmir-i hükümete itaat etmemek gibi ...? verdikleri vaki olduğuna nazaran bizim yukarıdaki o sözümüzün de böyle bir sû-i telakkîye istinâdgâh olmasını katiyen istemeyiz. İşte hüccet-i meşrutiyete münderic bulunan o fıkra ile şu nokta-i mühimmenin yekdiğerine ısındırılması lazımdır. Evet, hükümet memuru milletin bir işçisi, bir ecîridir. Lakin bu memurlar milletin kendi vekilleri tarafından vaz' ve kabul olunan kavanînin yine menâfi-i millet namına tatbik ve icrasına memur oldukları ve kendilerinin ashab-ı dirayet ve istikametten olmaları mefrûz olduğu cihetle milletin muhterem işçileridir. Daha kestirme bir tabir ile hürmet, memurların şahsına değil kanuna aittir. Kanunu ise milletin kendi vekilleri vazetmiş olduğu için hürmet ve itaate yine meşrutiyet

mukavelenâmesi mucibince söz verilmiş ve belki yemin edilmiştir. İşte vaaz ve nasihatlerinizde nazar-ı dikkate alacağınız nikat-ı mühimmeden bazılarını bir nebze teşrih ettim. İsterseniz bunu da benim tarafımdan bir ders yerine kabul ediniz. Lakin diyecek olursanız ki: Biz bu vaaz ve nasihatleri kime ifa edeceğiz? Taşralarda bilhassa Rumeli'nin bazı mahallerinde efkâr-ı umûmiyye bizi hâlâ mürtecî tanıyormuş; evvela bizim mevkimizi kuvve-i maneviyyemizi iade ediniz de sonra bizden vaaz ve nasihat talep ediniz. Filhakika bu gibi rivayetleri maatteessüf biz de işitiyoruz. Talebeden pek çokları cemiyetimize müracaatla taşrada lede'l-hace ibraz edilmek üzere kendilerine itimatnâme verilmesini rica ettiler ve bu suretle üzerlerine mün'atıf olacak sû-i nazardan kurtulabileceklerini söylediler. Fakat cemiyet düşündü, bunu muvafık görmedi. Çünkü bu itimatnâmeyi herkese veremezdi. Bazılarına verip diğerlerine vermediği surette ise itimatnâmesiz gidenlerin üzerinde sû-i nazarın tekarrürünü tecvîz etmiş olacaktı. Daha doğrusu biz taşraya giden talebe-i ulûmun hüsn-i hâlini tarafımızdan verilecek şehadetnâme ile sabit olmak ihtiyacından vareste görüyoruz. Efkâr-ı âmmede bu kadar 'amâya ihtimal vermiyoruz. Lâlettayin bir yerde tesadüf edilen bir talebe hüsn-i hâl ashabından olduğuna dair bir vesika ibraz etsin imiş. Neden? Vesikayı o talebe hakkında suizan beslemeye lüzum gören her kim ise o ibraz etsin. Çünkü müddei hem de bi-gayr-i hakk müddei o suizannın kendisidir, binaenaleyh ispat da yine kendisine teveccüh eder. Şayet insanlarda bahusus insanların bir sınıf-ı mümtazında berâet-i zimmetin asıl olması ve beyyinenin müddeiye teveccüh etmesi gibi kavâid-i esasiyye-i müdrike milletten silindi ise ona diyeceğimiz yok. Filvâki bazı efkâr-ı umûmiyyenin mantık-şikenâne olan vaziyetinden talebe-i ulûm mutazarrır olduktan sonra bunun butlanı ile mütesellî olmak faide vermez. Lâkin telâşa mahal yoktur. Talebe-i ulûmu tatmin ve temin ediyoruz ki hükümet bu cihetleri nazar-ı dikkate almış ve lâzım gelen esbâb ve vesâile tevessül etmek üzere bulunmuştur. Hatta suret-i mahsusa ve mevsûkada vuku bulan istihbaratımıza nazaran meşrutiyetin bir esas-ı metin ve sâlim üzerinde takarrürü ordu ile ilmiyenin takviyesine mütevakkıf olduğuna kanaat hasıl eden kabine mea-sinîn-i sabıkada olduğu gibi taşraya gidecek olan talebe-i ulûmun vapurlara şimendiferlere meccanen kabul edilmeleri ve fazla olarak birer mikdar-ı münasip harçlık itâsı cihetlerini tezekkür etmektedir. Tabii değil mi ya? Müstahikkîne muavenet hususunda hükümet-i meşrûta Abdülhamid kadar olamaz?

Mustafa Sabri

Hazırlayan : Muhammed Salih Yıldız

Editör : Ömer Faruk Güneş - Furkan Yalçınkaya

Link: https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1325_33/1325_33_SABRIM.pdf